

Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Hayvansal Ürün Politikaları ve Bu Politikalar Sonucu Ortaya Çıkan Transferler

M. Necat Ören*, Betül Bahadır

Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana

*e-posta: mnoren@cu.edu.tr; Tel.: +90 (322) 338 68 54

Özet

Bu çalışmada Türkiye’de ve bazı OECD ülkelerindeki hayvancılık politikaları ve bu politikalar sonucu ortaya çıkan transferler çeşitli kesimler açısından incelenmiştir. Bu amaçla OECD’nin “Üretici ve Tüketici Destek Tahmini” çalışmalarının temelini oluşturan veri tabanından büyük ölçüde yararlanılmıştır.

Türkiye’de tarımsal desteklerin GSYİH içerisindeki payı OECD ülkelerinin üzerinde olmasına karşılık, kişi başına ve birim alana düşen destek değerleri OECD ortalamasının altındadır. Türkiye’de tarıma sağlanan destekler daha çok bitkisel üretime yöneliktir. Hayvancılığa sağlanan destekler OECD ve özellikle AB ortalamasının çok gerisindedir. Diğer taraftan, Türkiye’de hayvancılık sektörüne sağlanan destekler daha çok yüksek yurtiçi maliyet fiyatlarının dışa karşı korunması şeklinde sürdürülürken, AB ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde dışa karşı koruma önlemlerinin yanında çeşitli iç desteklerle de üreticilere destek sağlanmaktadır. Ayrıca, Türkiye’de, destekler daha çok yüksek yurtiçi maliyet fiyatlarının dışa karşı korunması şeklinde sağlandığından hayvansal ürün tüketicileri de vergilendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Hayvancılık Politikaları, Üretici Destek Tahmini, Tüketici Destek Tahmini, Tarımsal Destekler, Türkiye.

Livestock Policies and Policy Transfers in Turkey and OECD Countries

Abstract

This study investigates livestock policies and policy transfers in Turkey and some OECD countries in respect to different sectors by using of OECD Producer and Consumer Support Estimate study database.

In Turkey, even if the share of the total agricultural subsidies in GDP is quite high compared to OECD average, amount of subsidies per hectares or per farmers is less than OECD average. Agricultural supports in Turkey are mainly crop oriented. The share of the livestock supports in total agricultural supports is quite low compared to OECD, and particularly EU. On the other hand, while in Turkey supports to livestock sector are mainly provided by the protection relatively high domestic cost prices against to abroad, in developed countries such as EU and US, various domestic support tools are used beside border measurements. Furthermore, in Turkey, animal product consumers are taxed by protected relatively high domestic cost prices.

Key words: Livestock Policies, Producer Support Estimate, Consumer Support Estimate, Agricultural Supports, Turkey.

Giriş

Tarımsal desteklerin ölçümü, politikaların üreticiler ve tüketiciler üzerindeki etkisinin araştırılarak, devlet tarafından üretici ve tüketicilere yapılan transferlerin tutarını ortaya koyma amacına yöneliktir. Bu amaçla kullanılan göstergeler Üretici Destek Tahmini (PSE), Tüketici Destek Tahmini (CSE) ve Toplam Transferlerdir (Eraktan, 2001).

PSE, bir yıl içinde tarım ürünleri tüketicilerinden ve vergi mükelleflerinden tarım üreticilerine yapılan parasal transferleri gösterir. Bu transferler; yurtiçi fiyatlar ile sınır fiyatları arasındaki farkı gösteren pazar fiyatı destekleri, doğrudan ödemeler, girdi maliyetlerinin düşürülmesi, tarımsal araştırma, eğitim, kırsal altyapının geliştirilmesi, vb. hizmet kalemleri için

yapılan devlet harcamaları, diğer dolaylı destekler olan vergi indirimleri ve yöresel desteklerdir.

Türkiye, ekolojik ve sosyo-ekonomik koşullar bakımından hayvancılığa oldukça elverişlidir. Buna rağmen, Türkiye’de hayvancılık, bitkisel üretimin yanında ve ikincil faaliyet olarak kalmıştır. Tarımda ileri ülkelerin çoğunda, hayvancılığın tarımsal üretim içerisindeki payı % 50’nin üzerindedir (Anonim, 2002). Türkiye’de ise hayvansal üretim bitkisel üretimden sonra gelmekte olup, tarımsal üretim değerinin % 25-30’unu oluşturmaktadır (Anonim, 2004/a). Tarımsal destekler de, bugüne kadar ağırlıklı olarak bitkisel üretime yönelik olmuştur (Ören, 1998). Son yıllarda, tarım politikalarında reform kapsamındaki düzenlemelerle, hayvancılığın geliştirilmesine yönelik

olarak 2000/467 sayılı “Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında BKK” yayınlanmıştır (Anonim, 2000). Uygulama süresi beş yıl olan bu kararname ile yem bitkileri üretimi, damızlık belgeli hayvan alımı, suni tohumlama ile bu amaçla kullanılan ekipmanların teşviki gibi yeni bazı düzenlemeler getirilmiştir. Buna rağmen, OECD (2003/b) verilerine göre Türkiye’deki tarımsal desteklerin halen yaklaşık % 30’u hayvancılığa yöneliktir. Bu desteklerin de önemli bir kısmı, yüksek yurtiçi maliyetlerin dışa karşı korunması yoluyla ortaya çıkan piyasa transferlerinden oluşmaktadır. Dışa karşı koruma önlemleriyle yurtiçi hayvansal ürün fiyatları genelde dünya fiyatlarının üzerinde oluşmakta, dolayısıyla hayvansal ürün fiyatları yoluyla tüketicilerden üreticilere bir transfer gerçekleştirilmektedir. OECD (2003/b) verilerine göre en fazla transfer sığır eti başta olmak üzere, süt, tavuk eti ve yumurtadadır.

Bu çalışma ile ülkemiz hayvancılık politikalarının incelenerek, bu politikalar sonucu ortaya çıkan transferlerin üretici ve tüketiciler üzerindeki etkilerinin OECD ülkeleri ile kıyaslanarak araştırılması amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Hayvansal ürün piyasalarına yönelik devlet müdahaleleri sonucu ortaya çıkan transferlerin gelişimi, bu transferlerin kaynakları ve bileşimi ağırlıklı olarak OECD’nin üye ülkelerdeki “Üretici ve Tüketici Destek Tahmini” çalışmalarının temelini oluşturan veri tabanından yararlanılarak irdelenmiştir. Bu çalışmadaki farklı ülkelere ait para birimleri dolara çevrilerek Türkiye’de hayvansal üretime sağlanan destek ve korumalar OECD ve örnek oluşturması için AB, ABD gibi gelişmiş ülkelerle karşılaştırılarak Türkiye’nin konumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada, ayrıca konuyla ilgili diğer yerli ve yabancı yayınlardan da yararlanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

OECD Ülkelerinde ve Türkiye’de Toplam Tarımsal Destekler

Türkiye’de, toplam tarımsal desteklerin GSYİH içerisindeki payı 1986-88 döneminde % 3.6 iken, 1997-99 döneminde % 6.4’e yükselmiştir. Bu tarihten sonra söz konusu oran azalmış ve 2002 yılında % 4.1 olarak gerçekleşmiştir (OECD, 2003/b). Ancak, halen OECD ortalamasının oldukça üzerindedir. OECD genelinde tarımsal desteklerin GSYİH içerisindeki payı

azalmaktadır. 1986-88 döneminde, OECD için % 2.3 olan bu oran, 2002 yılında % 1.2’ye gerilemiştir. Aynı dönemde, AB ve ABD’de de bu desteklerin GSYİH’deki payı gerileyerek sırasıyla % 1.3 ve % 0.9 olarak gerçekleşmiştir (OECD, 2000; OECD, 2003/b). Ancak, Türkiye’de tarımın GSYİH’deki payı da bu ülkelere göre yüksek olup % 11.7’dir. ABD ve AB için bu oranlar sırasıyla % 1.6 ve % 1.9’dur. Türkiye’de kişi başına destek miktarı da (Toplam Destek Tahmini-TSE) AB, ABD ve OECD ortalamasının altında olup 2000-2002 dönemi için 116 dolar iken, OECD genelinde 280 dolar, AB’de 279 dolar, ABD’de ise 332 dolardır. Bununla beraber, arazi birimi başına Üretici Destek Tahmini (PSE) ABD’nin bir miktar üzerinde, OECD ve özellikle AB’nin ise oldukça gerisindedir. 2000-2002 dönemi için Türkiye’de hektara destek miktarı 125 dolar, ABD’de 112 dolar, AB’de 670 dolar ve OECD genelinde 182 dolar olarak gerçekleşmiştir (OECD, 2003/a).

Türkiye’de tarımsal desteklerin dikkat çekici diğer bir yönü de, daha çok bitkisel üretime yönelik olmalarıdır. 1986-88 döneminde, hayvancılık desteklerinin payı % 22 iken, 2000-2002 döneminde, artarak % 29’a ulaşmıştır. Ancak halen OECD (% 37) ve özellikle AB’nin (% 51) çok gerisindedir (OECD, 2000; OECD, 2003/a).

Türkiye’de ve Bazı OECD Ülkelerinde Hayvancılık Politikaları

ABD’de Hayvancılık Politikaları

ABD’nin 2002-2007 Tarım Kanunu’nda öngörülen tarımsal destekleme programı içerisinde en fazla desteklenen hayvansal ürün sütteür. Süt üreticisine sağlanan destekler daha çok fiyat destekleri ile üretici birliklerine sağlanan desteklerden oluşmaktadır. Diğer hayvansal ürünlerde ise dışa karşı koruma ile birlikte girdi kullanımına dayalı ödemeler, doğrudan üreticiye yapılan çeşitli ödemeler şeklinde destek sağlanmaktadır.

Avrupa Birliği’nde Hayvancılık Politikaları

AB’de et ve süt ürünleri ortak piyasa düzenine dahildir. Bu ürünlerde pazar garantisi söz konusudur. Süt tozu, tereyağı, sığır ve dana etinde üretim fazlalığı vardır. Bu nedenle, politikalar daha çok üretimin kısıtlanmasına yöneliktir. Buradan kaynaklanan kayıplar için gelir desteği ve yardımlar yapılmaktadır. Reform önlemleri çoğunlukla kırmızı ete yöneliktir. Yeni politika kapsamında, iç fiyatların düşürülmesi, ürün kalitesi ve gıda güvenliği konularına önem verilmektedir.

Türkiye’de Hayvancılık Politikaları

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren tarım politikaları kapsamında bitkisel üretime önemli düzeylerde destek sağlanırken, hayvancılığa sağlanan destekler daha sınırlı düzeylerde kalmıştır. Bunun sonucu olarak, 1980’li yıllardan sonra hayvancılıkta önemli sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Bu dönemde izlenen politikalar, canlı hayvan ve hayvansal üretimi miktar ve kalite bakımından olumsuz etkilemiş, ürün fiyatlarında ve üretici gelirlerinde kararsız bir ortam yaratmıştır. Bu olumsuz gelişmeler karşısında hükümet, 1987 yılında, özellikle canlı hayvan ve hayvansal ürünleri ilgilendiren “Tarım Paketi” önlemlerini uygulamaya koymuştur. Bu paket ile ilgili olarak, damızlık hayvan dışalım ve karma yem satışında sübvansiyon ödemesi, sütte ise teşvik primi ödemesi başlatılmıştır. Belirli dönemlerde kırmızı ve beyaz ette destekleme ödemeleri yapılmıştır. Ayrıca özel sektöre yapay tohumlama faaliyetlerini desteklemek için teşvik primi ödenmiştir. Hayvan sağlığında kullanılan ilaçlarda ilaç bedeli üzerinden % 20 oranında iade yapılmıştır. Ancak yapılan bu çalışmalar yeterli olmamış, hayvancılık gerilemiş, 1980’li yıllardan sonra Türkiye’nin gıda ithalatı giderek artmıştır (Aral ve Cevger, 2000; Sayın, 2001). Sonuçta içsel nedenler kadar dışsal nedenlerin de etkisiyle “Tarım Reformu Uygulama Projesi” ile tarım politikalarında köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu proje kapsamında girdi ve ürün destekleri büyük ölçüde kaldırılmıştır. Yerine “Hayvancılığın Desteklenmesi ve Geliştirilmesi Projesi” başlatılmış, bu kapsamda 2000 yılında, 2000/467 sayılı “Hayvancılığın Desteklenmesi Kararnamesi” yürürlüğe girmiştir (Anonim, 2000). Bu kararname ile; yem bitkisi üretimine, suni tohumlamaya, suni tohumlamada kullanılacak ekipmanlara, damızlık belgeli hayvanlara ve soy kütüğü kayıtlarının tutulmasına yönelik teşvikler getirilmiştir. Bu kararname kapsamında hayvancılığa, bütçeden; 2000 yılında 33, 2001 yılında 48, 2002 yılında 75, 2003 yılında 126 ve 2004 yılında ise 200 trilyon TL kaynak aktarılmıştır (Anonim, 2004/b).

Hayvancılığın desteklenmesine ilişkin 2000/467 sayılı kararnameye ek olarak, 2001 yılında, çift cidarlı kazana ve pastöriзатор veya UHT sistemine sahip süt işleyen işletmelere süt satan üreticilere litre başına 10 bin TL, hayvanları soy kütüğüne kayıtlı üreticilere ise 20 bin TL teşvik primi ödenmesi kararı alınmıştır (Anonim, 2001). 2003 yılında bu teşvik pirimleri 2003/5513 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla sırasıyla 20 ve 40 TL’ye yükseltilmiş, daha önce 2000/467 sayılı kararlar yürürlüğe giren desteklerde ise günün koşullarına göre

yeni bazı düzenlemelere gidilmiştir (Anonim, 2003). Nisan 1990 tarihinde yürürlüğe giren ve belirli koşullara sahip mezbahalarda kestirilen hayvanlar için ödenen et teşvik primi uygulamasına ise Ocak 1995’te son verilmiştir (Anonim, 2004/c). Uzun bir aradan sonra, sadece 23 Ekim-15 Kasım tarihleri arasında ve de son derece kısıtlı bir bütçe dahilinde, 190 kg üzeri karkas ağırlığına ulaşmış erkek sığırlar için kg başına 500 bin TL et teşvik primi ödenmiştir (Anonim, 2004/d). Ancak, bütün bu önlemlere rağmen, hayvancılık sektörüne sağlanan destekler içerisinde dışa karşı koruma önlemleri en önemli destekleme aracı olma özelliğini sürdürmüştür.

Türkiye’de ve Bazı OECD Ülkelerinde Hayvancılık Politikaları Sonucu Ortaya Çıkan Transferler

Hayvansal Ürünlerde Üretici Destek Değeri ve Kompozisyonu

Türkiye’de hayvansal ürünler için üreticilere sağlanan destek miktarı 1.4 milyar dolar civarında olup, OECD genelinde sağlanan desteğin % 1.5’ini oluşturmaktadır (Çizelge 1). Bu oran ABD için % 13 civarında iken AB için % 50’nin üzerindedir.

Türkiye’de hayvansal ürünler içerisinde en fazla desteklenen ürün sığır ve dana eti (660 milyon dolar) ve sütte (531 milyon dolar). Koyun etinde ise negatif destek söz konusudur. AB’nde de sığır ve dana eti ile süt en fazla desteklenen ürünler olmakla beraber, destek miktarları Türkiye’nin oldukça üzerindedir (sırasıyla 24 ve 18 milyar dolar). ABD’nde ise süt yaklaşık 10 milyar dolar ile en fazla desteklenen hayvansal ürün olup, hayvansal ürün desteklerinin % 79.5’ini oluşturmaktadır (Çizelge 1).

Hayvansal üretimi desteklemede kullanılan araçların kompozisyonu bakımından da ülkeler arasında önemli farklılıklar görülmektedir. Örneğin, Türkiye’de toplam hayvansal ürün desteği içerisinde pazar fiyatları yoluyla sağlanan desteklerin payı % 98.7 iken, girdi kullanımına dayalı ödemelerin payı sadece % 0.5’tir. Bu desteklerin dışında sadece sütte üretime dayalı destek şekli olan süt teşvik primi uygulanmaktadır. AB’nde üreticiler yine ağırlıklı olarak pazar fiyatları yoluyla desteklenmekte olup (% 66.5), ayrıca hayvan başına yapılan ödemeler başta olmak üzere diğer destekleme araçları da bu amaçla kullanılmaktadır. ABD’nde ise hayvansal ürünler içerisinde en fazla destek ve koruma süte sağlanmaktadır. Sütte dışa karşı korumayla birlikte, yüksek yurtiçi fiyatlarla üreticiler desteklenmektedir.

Çizelge 1. Türkiye’de ve bazı OECD ülkelerinde hayvansal ürün üretici ve tüketici destek tahmini (PSE ve CSE) değerleri (2002)

		PSE		CSE (Milyon\$)	Birim PSE (\$/Ton)	Birim CSE (\$/Ton)	Yüzde PSE	Yüzde CSE	Üretici NPC
		(Milyon\$)	%						
ABD	Sığır ve Dana Eti	1.451	11,6	3.191	121	250	5	11	1,00
	Koyun Eti	65	0,5	-47	647	-269	19	-9	1,18
	Tavuk Eti	823	6,6	1.522	48	104	5	12	1,00
	Yumurta	215	1,7	358	42	83	5	10	1,00
	Süt	9.927	79,5	-5.543	129	-71	46	-32	1,74
	Toplam	12.481	100,0	-519	987	97	17	-7	1,30
AB	Sığır ve Dana Eti	23.856	50,1	-11.438	2.975	-1.489	79	-66	2,94
	Koyun Eti	2.179	4,6	-511	2.155	-389	38	-10	1,11
	Tavuk Eti	3.267	6,9	-2.744	364	-328	38	-36	1,56
	Yumurta	304	0,6	-145	55	-26	6	-3	1,03
	Süt	18.045	37,9	-14.398	148	-126	48	-44	1,85
	Toplam	47.651	100,0	-29.236	5.697	-2.358	67	-42	1,83
TÜRKİYE	Sığır ve Dana Eti	660	46,5	-669	1.199	-1.219	52	-53	2,13
	Koyun Eti	-104	-7,3	95	-494	468	-15	14	0,88
	Tavuk Eti	206	14,5	-218	297	-315	27	-29	1,41
	Yumurta	125	8,8	-137	299	-330	28	-31	1,45
	Süt	531	37,4	-538	82	-82	35	-36	1,56
	Toplam	1.418	100,0	-1.467	1.383	-1.478	30	-32	1,46
OECD	Sığır ve Dana Eti	30.654	32,5	-16.083	-	-	37	-22	1,31
	Koyun Eti	2.454	2,6	-512	-	-	27	-7	1,06
	Tavuk Eti	6.452	6,8	-3.481	-	-	18	-11	1,17
	Yumurta	1.681	1,8	-889	-	-	10	-6	1,08
	Süt	41.139	43,6	-32.425	-	-	48	-44	1,83
	Toplam	94.293	100,0	-53.390	-	-	-	-	-

Kaynak: OECD, 2003/b'den yararlanılarak hesaplanmıştır.

Diğer hayvansal ürünlerde pazar fiyatı destekleri uygulamadan kaldırılmış veya çok düşük düzeydedir. ABD’de girdi kullanımına dayalı ödemeler yaklaşık % 21.5 pay ile ikinci en önemli destekleme aracıdır. Bunu % 7.6 ile gelire dayalı ödemeler izlemektedir (Çizelge 2).

Hayvansal Ürünlerde Politika Transferleri

İncelenen ülkeler içerisinde, hayvancılığa en fazla desteği AB sağlamaktadır. AB’de üretici eline geçen her 100 birimlik üretim değerinin 67’sini devlet destekleri oluşturmaktadır. ABD için bu oran % 17, Türkiye’de ise % 30 dolaylarındadır (Şekil 1).

Politika transferleri ürünler bazında incelendiğinde, OECD ülkelerinde sığır ve dana etinde Yüzde Üretici Destek Değerinin (% PSE) 37 olduğu görülmektedir. Diğer bir anlatımla, sığır ve dana eti üreticisinin eline geçen gelirin % 37’si vergi ödeyenler ile tüketicilerden yapılan transferlerden oluşmaktadır. Türkiye’de bu oran % 52 ile OECD ortalamasının üzerindedir. Ancak, bu oranın tamamına yakını yüksek yurtiçi fiyatlar nedeniyle tüketicilerden üreticilere yapılan transferler

oluşturmaktadır. Söz konusu oran AB için % 79 iken, ABD’de % 5 gibi çok düşük düzeydedir.

Koyun etinde yüzde PSE değerleri ABD için % 19, AB için % 38’dir. OECD genelinde bu oran % 27’dir. ABD hariç, OECD ülkelerinde koyun etinde genel eğilim üretici desteklerinin azaltılması yönündedir. Türkiye’de ise üreticinin düşük yurtiçi fiyatları nedeniyle % 15 dolayında bir gelir kaybı söz konusudur.

OECD genelinde, tavuk etinde üreticilere % 18 dolaylarında gelir desteği sağlanmaktadır. Bu destek Türkiye için üretici gelirlerinin % 27’si kadardır.

Yumurtada ise destek oranı Türkiye’de % 28 ile OECD ortalamasının üzerindedir. AB ve ABD’de ortalamanın altında ve giderek azalan bir destek söz konusudur.

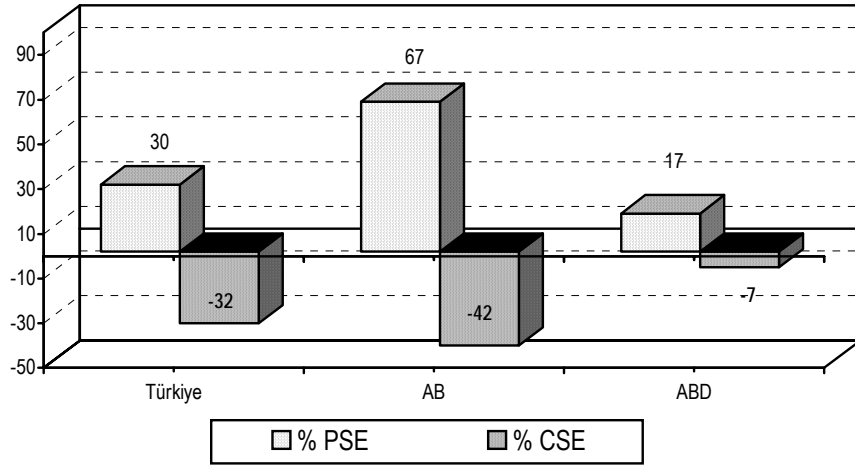
İncelenen ülkelerde süt en fazla desteklenen hayvansal ürün durumundadır. AB ve ABD’de süte % 48 olan OECD ortalamasına yakın düzeylerde destek sağlanırken, Türkiye’de sağlanan desteklerin üretim değerine oranı % 35’tir.

Hayvansal ürün üreticilerine sağlanan desteklere ve bu desteklerin miktarlarına bağlı olarak tüketiciler

Çizelge 2. Türkiye’de ve bazı OECD ülkelerinde hayvansal ürünlerde üretici destek tahmini (PSE) ve kompozisyonu (Mn \$) (2002)

Destek Kalemleri	Sığır ve Dana Eti	Koyun Eti	Tavuk Eti	Yumurta	Süt	Toplam	Oran (%)
ABD							
Üretici Destek Tahmini (PSE)	1.451	65	823	215	9.927	12.481	100,0
Pazar Fiyat Desteği (PFD)	0	27	0	0	8.747	8.774	70,3
Üretime Dayalı Ödemeler	0	23	0	0	0	23	0,2
Ek Alan/Hayv. Sayısına Dayalı Öd.	2	0	0	0	1	3	0,0
Geçmişe Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödm.	1.067	11	595	155	855	2.683	21,5
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödm.	19	0	11	3	16	49	0,4
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödm.	364	4	216	56	308	948	7,6
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0	0	0	0
AB							
Üretici Destek Tahmini (PSE)	23.856	2.179	3.267	304	18.045	47.651	100,0
Pazar Fiyat Desteği (PFD)	11.936	390	2.902	136	16.314	31.678	66,5
Üretime Dayalı Ödemeler	0	1	0	0	62	63	0,1
Ek Alan/Hayv. Sayısına Dayalı Öd.	7.065	1.361	48	27	208	8.709	18,3
Geçmişe Dayalı Ödemeler	42	0	15	10	249	316	0,7
Girdi Kullanımına Dayalı Ödm.	1.208	421	282	120	1.093	3.124	6,5
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödm.	3.199	14	36	19	187	3.455	7,3
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödm.	0	0	0	0	0	0	0
Çeşitli Ödemeler	407	-8	-17	-8	-68	306	0,6
TÜRKİYE							
Üretici Destek Tahmini (PSE)	660	-104	206	125	530	1.417	100,0
Pazar Fiyat Desteği (PFD)	656	-105	206	125	516	1.398	98,7
Üretime Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	12	12	0,8
Ek Alan/Hayv. Sayısına Dayalı Öd.	0	0	0	0	0	0	0
Geçmişe Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödm.	3	1	0	0	3	7	0,5
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödm.	0	0	0	0	0	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödm.	0	0	0	0	0	0	0
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0	0	0	0
OECD							
Üretici Destek Tahmini (PSE)	30.654	2.454	6.452	1.681	41.139	94.293	-

Kaynak: OECD, 2003/b’den yararlanılarak hesaplanmıştır.

Şekil 1. Türkiye’de ve bazı OECD ülkelerinde toplam hayvansal ürünlerde % PSE ve CSE değerleri, 2002

vergilendirilmekte ve bu ürünler için daha fazla ödeme yapmak durumunda kalmaktadırlar. Politikalar sonucu tüketicilere sağlanan negatif destek AB’nde en fazla, ABD’de ise düşük olan OECD ortalamasına yakın düzeylerde seyretmektedir. Türkiye’de ise bu açıdan AB’ne benzer bir durum söz konusudur.

ABD hariç, incelenen AB ve Türkiye’de ve OECD genelinde, izlenen politikalar sonucu tüketici fiyatları yüksek düzeylerde olduğundan Tüketici Destek Değerleri (% CSE) negatiftir. Sadece ABD’de sığır ve dana eti, tavuk eti ve yumurtada, Türkiye’de ise koyun etinde bu değerler pozitif olup, bütçe ve ürün fiyatları yoluyla söz konusu ürün tüketicilerine destek sağlanırken üreticiler vergilendirilmektedir.

Nominal Koruma Katsayısı (Nominal Protection Coefficient- NPC), bir ülkedeki pazar fiyatları desteklerinin ya da korumacılığın yönünü ve boyutunu ölçmede kullanılan en basit yöntemdir. Basit anlamda üretici eline geçen fiyatların sınır fiyatlarına oranını ifade eden NPC (Sadoulet ve Janvry, 1995), incelenen ülke ve ürünlerin tamamında (Türkiye’de koyun eti hariç) birin üzerindedir (Şekil 2). Yani, incelenen ülkelerde hayvansal ürünlere sağlanan destek ve korumalarla yurtiçi üretici fiyatları dünya fiyatlarının üzerinde gerçekleşmektedir. Bu katsayılar AB’nde en yüksek, Türkiye’de ise koyun eti hariç AB’ne yakın düzeylerde dir. ABD’de ise süt ve koyun eti hariç, üretici

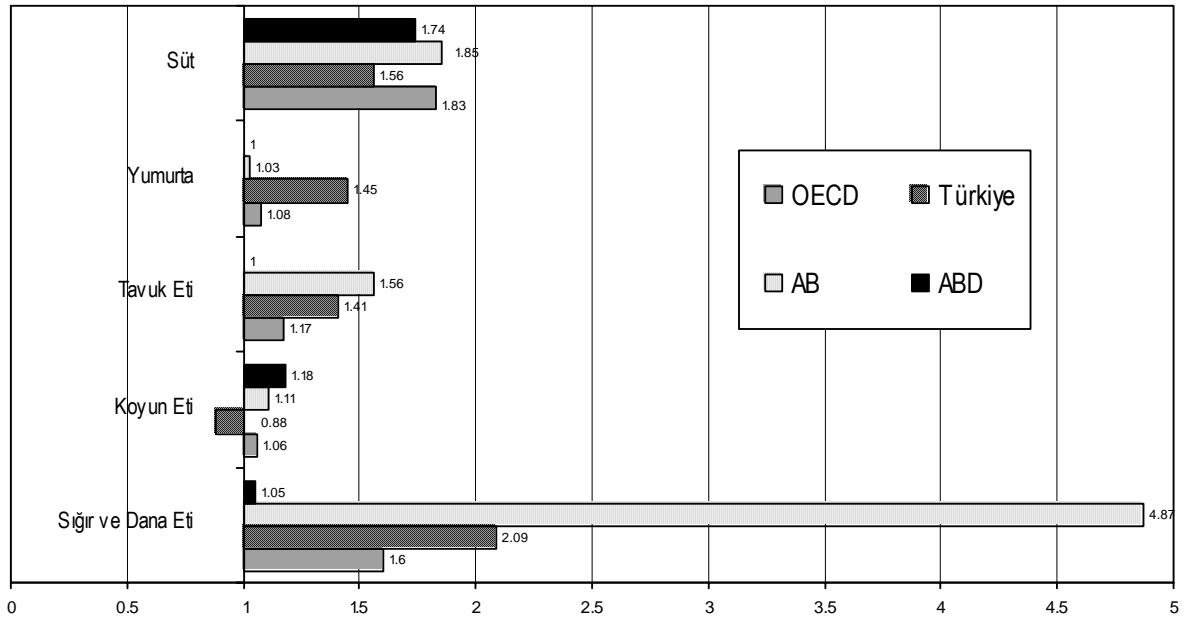
fiyatları dünya fiyatlarına yakın veya eşit düzeylerde gerçekleşmektedir.

Sonuç

Türkiye’de gerek toplam gerekse birim alan başına tarımsal destek değerleri OECD ortalamasının oldukça altındadır. Bununla beraber, bu desteklerin GSYİH içerisindeki payı diğer OECD üyesi ülkelerin tamamının üzerindedir. Diğer taraftan, Türkiye’de özellikle iç destekler daha çok bitkisel üretime yöneliktir. Hayvancılığa sağlanan desteklerin toplam tarımsal destekler içerisindeki payı da diğer OECD üyesi ülkelere göre daha düşüktür.

Türkiye’de hayvancılık sektörüne sağlanan destekler daha çok yüksek yurtiçi fiyatların dışa karşı korunması şeklinde sürdürülmektedir. Ancak bu durum başta sığır eti ve süt olmak üzere hayvansal ürünler talebini olumsuz etkilemektedir. Bugüne kadar izlenen politikalarla hayvancılıkta dış piyasalarla uyumsuz bir ortam yaratılmıştır. Dışa karşı korunan yüksek yurtiçi maliyet fiyatları tüketici refahını olumsuz etkilerken, dışsatımı da güçleştirmekte, ayrıca yurtiçine kaçak hayvan ve et girişine neden olmaktadır.

Hayvancılık sektörüne ilişkin sorunların başında düşük verimlilik, dolayısıyla yüksek üretim maliyetleri gelmektedir. Bu durum mevcut hayvanların ırk

Şekil 2. Türkiye’de ve bazı OECD ülkelerinde, hayvansal ürünlere üretici nominal koruma katsayıları (NPC), 2002.

özelliklerinin yanında, bakım ve besleme koşullarıyla da yakından ilgilidir. Hayvancılıkta en önemli masraf unsuru olan yem maliyetlerinin yüksekliği, küçük ölçekli üretim, örgütsüzlük ve pazarlama altyapılarındaki yetersizlik sektörün rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla hayvancılık sektörü, yaşanan küreselleşme sürecinden ve olası bir AB üyeliğinden en fazla zarar görecektir. Günümüzde, yüksek maliyetli üretimin dışa karşı koruma önlemleriyle sürdürülmesi olanağı geçmişe göre çok daha kısıtlıdır. Bu bakımdan geçici fiyat ve pazar destekleri yerine, sektöre uzun vadede maliyet ve rekabet avantajı sağlayacak yapısal önlemlere ağırlık verilmelidir. Bu kapsamda; başta girdi maliyetleri, verimlilik, işletme ölçekleri, pazarlama altyapıları ve örgütlenme olmak üzere sektör genelinde asıl ve kalıcı iyileşme sağlayacak önlemler ülkemiz hayvancılık politikalarının önceliği olmalıdır.

Kaynaklar

- Anonim, 2000. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 10.05.2000, Sayı: 24045.
- Anonim, 2001. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 14.11.2001, Sayı: 24583.
- Anonim, 2002. II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Mesleki Politikalar Sonuç Raporu. <http://www.istvho.org.tr/kurultay/kurultay1.htm> (16 Nisan 2004)
- Anonim, 2003. T.C. Resmi Gazete, Tarih: 28.04.2003, Sayı: 2003/5513.
- Anonim, 2004/a. TZOB Ürün Raporları: Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği. http://www.tzob.org.tr/tzob_urun_rapor/2004_hayvancilik.htm (25 Şubat 2005)
- Anonim, 2004/b. T.C.Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2003 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara.
- Anonim, 2004/c. Tarımsal girdi ve destekler. Tarımsal Destekler Alt Komisyon Raporu, II. Tarım Şurası, 29 Kasım-1 Aralık 2004, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara.
- Anonim, 2004/d. T.C. Resmi Gazete. Tarih:23.10.2004, Sayı: 25622, 2004/37 nolu uygulama tebliği.
- Aral, S., Cevger, Y. 2000. Türkiye’de cumhuriyetten bugüne izlenen hayvancılık politikaları. <http://veterinary.ankara.edu.tr/~cevger/pubdown.htm> (9 Nisan 2004)
- Eraktan, G. 2001. Tarım politikasının temelleri ve Türkiye’de tarımsal destekleme politikası, Ankara. s.93.
- OECD, 2000. Agricultural policies in OECD countries: monitoring and evaluation.

OECD, 2003/a. Agricultural policies in OECD countries: monitoring and evaluation.

OECD, 2003/b. PSE/CSE database. <http://www.oecd.org/dataoecd/33/50/3236137/ZIP> (20 Mart 2004)

Ören, M. N. 1998. Cumhuriyet dönemi tarım politikaları, Cumhuriyet’in 75. Yılında Türkiye Tarımı Sempozyumu, 15-16 Ekim 1998, ZMO, Ankara, s.20-26.

Sadoulet, E., Janvry, A. 1995. Quantitative development policy analysis. Johns Hopkins University Press, Baltimore and London.

Sayın, C. 2001. Türkiye’de hayvancılık politikaları ve reform arayışlarının etkileri. <http://www.aeri.org.tr/besisempozyum.htm>. (14 Nisan 2004)